

נספח: טבלת עזר לקביעת סדרי עדיפויות לזמני תפילת שחרית

רקע לטבלה

הגדרת זמן התפילה הנכון והראוי לפי ההלכה מהווה את אחת הסוגיות התדירות ביותר שנדרש להתמודד עמן החייל הדתי, ומתוך כך אף מפקדו. מבחינת המפקד, מדובר בסוגיה מורכבת, כיוון שהיא אחת מהסוגיות ההלכתיות הבודדות שמצד אחד באות באופן מובהק על חשבון זמן הפעילות הצבאית, ומצד שני אינן מייצרות, בדרך כלל, השבתה מלאה של הפעילות הצבאית, שכן היחידה ממשיכה להתנהל באמצעות החיילים שאינם מתפללים.

הגדרת מושגים בטבלה שלהלן:

- א. **אונס** - מצב נתון מחוייב המציאות (לא החלטה שרירותית של מפקד) שאין למפקד/חייל אפשרות להשפיע עליו או לשנותו.
 - ב. **שעת הדחק** - מצב בו יש מחיר משמעותי להחלטה לשנות את נתוני הפתיחה.
 - ג. **בדיעבד** - מצב שאין לבנות מראש תכנית אשר מסתמכת עליו.
 - ד. **לכתחילה** - מצב שניתן לתכננו מראש על מנת להשיג את התוצאות הטובות ביותר בהתאם לנתונים.
 - ה. **פשיעה** - מצב שההגעה אליו נגרמה כתוצאה מהתנהלות לא נכונה.
- הטבלה שלהלן מתייחסת למרחב ה'פשוט', אשר בו ניתנת לחייל האפשרות להתפלל תפילה **מלאה** בזמן נתון מוקדם או מאוחר.³⁵ יש להשלים את הדברים במערכת שיקולים הלכתיים נוספת, אשר מתייחסת למרחב ה'מורכב',³⁶ הרלוונטי במקרים רבים למפקדים, אנשי קבע ובעלי תפקידי מפתח שמסגרת מחוייבותם לא מאפשרת להם תנאים אידיאליים לתפילה, ולכן הם נאלצים לפצלה או אף לוותר על חלקים ממנה, כיון שעומד לרשותם זמן מוגבל. במקרים אלה מתעוררות שאלות אחרות, כגון:
- מתי יש לקרוא קריאת שמע בלבד ולדחות את התפילה לשעה מאוחרת יותר? במקרה הנ"ל האם יש להקפיד לקרוא ק"ש עם תפילין במידת האפשר?
 - מתי יש להקדים פעילות לתפילה? מתי יש להסתפק בברכות השחר בלבד קודם הפעילות ותפילה רק לאחריה?
- את המענה לדילמות המתעוררות במרחב זה יש לשאוב מתוך בירורי ההלכה שהובאו לעיל, תוך התייעצות עם גורם בעל ידע הלכתי, יחד עם בחינה מדוקדקת של המציאות ותנאיה לאשורם.

³⁵ כמו כן, נדרשת התייחסות פרטנית לאפשרות להפרדת חלקים מן התפילה לזמנים ומקומות שונים במהלך היום, כגון הלל ומוסף בראשי חודשים וחנוכה שניתן לדחותם עד חצות, וכן קריאת התורה בימי שני וחמישי ושאר המועדים, שקיומה תלוי בתנאים נוספים מבחינת המקום והזמן.

³⁶ **המרחב המורכב** - המענה ההלכתי תחת אילוצי זמן (קצר/מוגבל), מרחב (לא מאפשר תפילה מלאה מצד תנאים פיזיים, מגבלות או הפרעות) ואדם (אילוצי תפקיד, אחריות ואופי).

נושא	עדיפות	הזמן בשעות	הזמן ההלכתי	מקרה רלוונטי
הזמן המוקדם ביותר לתפילת שחרית (מרחב הדורש התייעצות עם רב יחידה)	במצב אונס	עד 90 דקות לפני הנץ החמה ³⁷	מהלך ארבע מילין לפני הנץ לשיטת הגר"א	פעילות מבצעית שאינה מאפשרת תפילה במהלכה
	בשעת הדחק בדיעבד ³⁸	כ-72 דקות לפני הנץ החמה	מהלך ארבע מילין לפני הנץ לפי השו"ע	פעילות מבצעית או אימון חד פעמי שלא ניתן לדחותם ³⁹
	בשעת הדחק לכתחילה	עד 50 דקות לפני הנץ החמה	זמן טלית ותפילין וק"ש	פעילות מבצעית או אימון שלא ניתן לדחותם ⁴⁰
זמן תפילת שחרית (מרחב התכנון של המפקד)	אידיאלי	כ-20 דקות לפני הנץ החמה	כתיקין ק"ש קודם הנץ ועמידה לאחריו	בתנאי שלא גורם לעיסוק בצרכים אישיים או אכילה לפני תפילה לאחר עלות השחר.
	לכתחילה	מיד לאחר ההשכמה אחרי הנץ החמה לא יותר משעתיים לאחר הזריחה ⁴¹	להגיע לק"ש קודם סוף זמנה שהוא רביע היום.	כשהחיילים הלכו לישון פחות משש שעות לפני ותיקין
	בדיעבד	עד שלוש שעות לאחר הזריחה בתנאי שקוראים ק"ש קודם רביע היום	זמן תפילה לכתחילה עד שליש היום וזמן ק"ש עד רביע היום.	השכמה מאוחרת או חזרה מפעילות שהתחילה לפני עלות השחר
זמן תפילת שחרית למאחרים [אין לתכנן בלוי"ז]	בדיעבד	עד שלוש שעות לאחר הזריחה.	זמן ברכות ק"ש כזמן תפילה עד שליש היום.	חזרה מאוחרת מפעילות מבצעית או תקלה
	באונס	לסיים תפילה כסדרה עד חצות	תפילת שחרית שלא בזמנה עד חצות.	כנ"ל
	בפשעה	לסיים תפילה ללא ברכות ק"ש עד חצות	יש תשלומין לתפילה ואין תשלומין לברכות ק"ש	חייל שלא עסק במצווה והיתה לו אפשרות להתפלל
תשלומין	לכתחילה	תפילה ללא ק"ש וברכותיה לאחר תפילת מנחה, בתנאי שבזמן התפילה לא היה פטור מדין עוסק במצווה במשך כל זמן החיוב	דין תפילת תשלומין	באונס או בשוגג. במקרה של פשיעה - אין דין תשלומין. במצב של פטור - אין תשלומין.
	בדיעבד	מי שהתפלל אחר חצות היום יצא	תשלומין בזמן שכבר ראוי להקדים תפילת מנחה	
	אין תשלומין	מי שהפסיד גם שחרית וגם מנחה יכול להשלים לאחר ערבית רק את מנחה	דין תשלומין רק לתפילה הסמוכה	

³⁷ יניחו תפילין ללא ברכה, יתפללו ויברכו לאחר תפילת עמידה. אין לברך על טלית ותפילין עד 50 דקות לפני הנץ.

³⁸ במידה ואפשר ראוי לסיים פסוקי דזמרה עד זמן טו"ת (50 דק' קודם הנץ) ולהניח טו"ת בין ישתבח ליוצר כך שיעקר התפילה תהיה אחרי זמן זה.

³⁹ מדובר בפעילות שתימשך עד לאחר תום זמן התפילה.

⁴⁰ גם אם ניתן לסיים את הפעילות לפני תום זמן התפילה.

⁴¹ בדרך כלל זה טווח הזמן שמאפשר להספיק זמן קריאת שמע לשיטה המחשבת את היום מעלות השחר ועד צאת הכוכבים.